

D'on vénen els Gasull, Miquel o Llach?

Genetistes de la UPF posen en marxa un estudi per determinar quin és l'origen de cinquanta cognoms catalans

L'estudi aspira a conèixer per què hi ha cognoms molt més freqüents que d'altres. Foto: Arnau Urgell.

Científics de l'Institut de Biologia Evolutiva (CSIC-UPF) -ens mix entre el CSIC i la Universitat Pompeu Fabra, amb finançament de l'Institut d'Estudis Catalans- s'han proposat determinar quin és l'origen dels cognoms catalans (<http://cognoms.upf.edu/>) a partir de l'estudi del cromosoma Y de 2.500 ciutadans dels Països Catalans que tinguin com a primer cognom un dels cinquanta que han seleccionat (<http://cognoms.upf.edu/llista-dels-cognoms/>) .

Segons que explica el genetista Francesc Calafell, "la idea va sorgir arran de l'estudi que van fer investigadors de la Universitat de Granada d'un cognom molt particular, Colom, perquè volien determinar si Cristòfol Colom era català o genovès. Van tenir accés a les seves restes i van plantejar-se si seria possible determinar-ne l'origen geogràfic a partir de l'ADN, estudiant-ne el cromosoma Y, que es transmet de pares a fills". L'estudi va comportar l'anàlisi de mostres d'ADN de *Colom's* catalans i *Colombo's* italians, però finalment no va poder arribar a bon port, perquè "l'estudi genètic sobre material antic és complicat".

Arran d'aquest estudi, i malgrat els resultats fallits, els genetistes de l'IBE (CSIC-UPF) van pensar: "I per què no ho analitzem a l'engròs, amb els cognoms catalans?" Així, dels més de 3.000 cognoms catalans, en van seleccionar 50, assessorats per historiadors i filòlegs de l'IEC, amb l'ànim de saber principalment per què n'hi ha de molt freqüents (Ferrer, Soler, Serra, Vila...) i d'altres de més rars (Danés, Balasch, Casajuana, Llach...).

La hipòtesi, verificada al Regne Unit amb cognoms anglesos, "és que els cognoms més freqüents tenen orígens molt diferents -el 'ferrer' de cada poble prenia aquest ofici com a cognom-, mentre que esperem que els portadors de cognoms poc freqüents s'assemblin molt entre ells i que, per tant, poguem veure que molts d'ells vénen d'un sol avantpassat", explica Calafell.

A més, l'estudi també analitzarà si cognoms d'origen germànic (Armengol, Ricart, Gual, Robert...), prellatí (Fortuny, Adell, Reixac, Oriol, Miquel...), àrab (Gasull, Moragues, Nàcher, Melis...) o hebreu (Maymó, Estruch, Salom, Massot...), entre d'altres variables, tenen també un origen comú, si els fundadors de cognoms patronímics germànics eren ells mateixos d'origen germànic, si els fundadors de cognoms d'origen àrab o hebreu eren ells mateixos nord-africans o jueus...

50 homes de cada cognom

La mostra que aspiren a aconseguir els investigadors és de 50 homes no emparentats entre ells - com a mínim, fins a cosins primers- de tot l'àmbit lingüístic català que tinguin per primer cognom un dels seleccionats. A cada participant li demanaran una mostra de saliva, de la qual n'analitzaran el cromosoma Y i el compararan amb la resta per determinar si hi ha punts de contacte.

Tot i que només porta una setmana de vida, el projecte ja ha captat l'atenció "d'unes 400 persones, un 16% del total de la mostra", explica Calafell. Els resultats, però, dependran de la rapidesa amb què trobin els portadors dels cognoms.